

Participácia ako nástroj mládežníckej politiky

Skutočnosti, ktoré sú pre mládež príznačné, činosti, ktoré smerujú k jej zdokonaľovaniu a zabezpečujú jej aktívny prístup zahŕňa oblasť mládežníckej politiky. Ide o politiku, ktorá sa venuje prioritne jej potrebám, činnostiam, víziám do budúcnosti a je akýmsi súborom opatrení, ktoré majú zabezpečiť jej neustály rozvoj. V príspevku sa venujeme mládežníckej politike. Jedným z nástrojov mládežníckej politiky je participácia, ktorá umožňuje aktívny prístup mládeže ku všetkým činnostiam, ktoré ponúka demokracia. Inými slovami povedané prostredníctvom participácii sa mládež učí demokracii.

The facts, which are typical for youth, activities which aim at the improvement and ensure its active approach involves oblasť youth policy. It is a policy that priority is given to the needs, activities, and vision for the future is a kind of set of measures to ensure its continued development. In the paper devote youth policy One of the tools youth policy is participation is that have active approach youth of all the activities offered by democracy. In other words, through the participation of young people are learning democracy.

1 ÚVOD

Rovnako ako iné sektory ovplyvňujúce spoločnosť, tak aj mládežnícka politika je oblasťou, ktorej sa má venovať dostatočná pozornosť. Z historického pohľadu môžeme konštatovať, že v podmienkach Slovenskej republiky sa akási prvotná práca s mládežou datuje od roku 2003, kedy bol prijatý Zákon štátnej správe v školstve a školskej samospráve, kde svoje miesto má vznik a poslanie žiackej školskej rady. Základným dokumentom v podmienkach Slovenskej republiky týkajúci sa mládežníckej politiky je Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou. Týmto zákonom sa podarilo zvýšiť takmer dvadsaťročné snaženie o legislatívnu úpravu predmetnej oblasti. Prijatie tohto zákona o „mládeži“ „svojím obsahom zabezpečí kvalitnejšie podmienky na formovanie mladého človeka ako aktívneho občana, ktorý sa spolupodieľa na kvalite svojho života.“ (Macháček, Bošňáková, 2008, s.9) Následne sa s prvými konkrétnymi návrhmi a opatreniami stretávame v roku 2008, kedy boli schválené vládou Slovenskej republiky s názvom *Kľúčové oblasti a akčné plány štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v Slovenskej republike na roky 2008 – 2013*

Štátna politika realizuje mládežnícku politiku prostredníctvom inštitucionálnych

subjektov, ktorí pracujú s mládežou. Jednou z možností prostredníctvom koho sa mládežnícka politika realizuje sú samosprávne orgány, t.j. samosprávne orgány miest.

2 MLÁDEŽNÍCKA POLITIKA

Skôr ako sa dostaneme k samotnej mládežníckej politike na úrovni miestnej samosprávy, je nevyhnutné pripomenúť si, akým efektívnym spôsobom sa má realizovať. K efektívnosti má predovšetkým má napomáhať a prispievať decentralizácia verejnej správy, t. j. presun kompetencii zo štátnej správy na samosprávu. Inak povedané dôležitým atribútom pre realizáciu mládežníckej politiky samosprávy je decentralizácia verejnej správy, ktorá sa uplatňuje na princípe subsidiarity. To znamená, že akékoľvek úlohy, ktoré sa majú vykonať, majú byť čo najbližšie k občanovi, v našom prípade k mladým ľuďom. Teda o veciach sa má rozhodovať na úrovni, kde vznikajú a čo najbližšie k občanovi.

Proces decentralizácie je pre mladých ľudí príležitosťou na zvýšenie miery participácie, pretože mnohé kompetencie verejného sektora v oblasti školstva, rozvoja a starostlivosti o mládež sa prenášajú na miestne a regionálne samosprávy. Inak povedané samospráva má vytvoriť podmienky na to, aby mladí ľudia, na základe ich prejaveneho záujmu, mohli spolupracovať na chode samosprávy. Je teda prirodzené, že samospráva by mala mladých ľudí vnímať nielen ako klientov, ale aj ako partnerov, s ktorými môže komunikovať a spolupracovať v prospech oboch strán a komunity ako celku. Má vnímať potreby mladých ľudí práve tým, že je k nim najbližšie. Koordinácia starostlivosti o deti a mládež je jednou z originálnych právomocí obcí i regiónov. Z úpravy zákon je zreteľné, že môže, a z hľadiska udržateľnosti svojho fungovania aj musí pracovať v tejto oblasti. Je to najefektívnejší spôsob k tomu, aby sa dospelo k naplneniu skutočnej podstaty mládežníckej politiky na miestnej úrovni. (Kolíková, a kol., 2005)

Mládežnícka politika na miestnej samosprávnej úrovni je upravená v základných európskych dokumentoch, ktorými sú Biela kniha Európskej komisie „*Nový impulz pre európsku mládež*“ (WhitePaper on Youth) a Európska charta o participácii mladých ľudí na živote obcí a miest v jej revidovanej podobe. Európske dokumenty sú navzájom prepojené so slovenskými dokumentmi ako Kľúčové oblasti a akčné plány štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v Slovenskej republike na roky 2008 – 2013 a Akčný plán politiky mládeže SR na roky 2012- 2013, a teda spolu s európskymi tvoria jeden celok. V súčasnosti vládou schválený nový dokument s noázvom *Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 - 2020*. Pričom je na každej samospráve mesta, obce, aby si na základe vlastných skúseností, pripravil takpovediac „ušil na mieru“ pre neho najlepší akčný plán vo vzťahu k mládežníckej politike.

Východiskom z obsahu týchto dokumentov môžeme určiť a za základné piliere mládežníckej politiky na miestnej úrovni považovať a vyjadriť súhlas s nimi. Za základné piliere považujeme:

- naštartovanie a rozvoj participácie mládeže a výchovu k aktívnemu občianstvu,
- rozvoj dobrovoľníctva ako prirodzenej formy angažovanosti mladých ľudí a prejav iniciatívy a solidarity,
- poskytovanie cielených informácií pre mládež a o mládeži,
- systematickú spoluprácu všetkých subjektov zaoberajúcich sa deťmi a mládežou. (Miháliková, a kol., 2005)

Európska charta o participácii mladých ľudí na živote obcí a miest v jej revidovanom znení považujeme za kľúčový dokument pre miestnu samosprávu. Zároveň charta nám určuje východisko základných pilierov, ktorými sú:

- účasť mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote musí predstavovať časť globálnej politiky participácie občanov vo verejnom živote,
- všetky sektorové politiky by mali mať mládežnícky rozmer,
- osobitná pozornosť musí byť venovaná účasti mladých ľudí zo znevýhodnených oblastí spoločnosti a z etnických, národnostných, sociálnych, sexuálnych, kultúrnych, náboženských a jazykových menšín na miestnom a regionálnom živote. (Revidovaná Európska charta o participácii mladých ľudí na živote obcí a miest, 2003)

Súčasťou miestnej (lokálnej) mládežníckej politiky sú isté komponenty, ktoré ju tvoria. Ide o komponenty ako štátna politika mládeže (príslušné ustanovenia) a miestne výzvy a záležitosti. Na základe príslušných ustanovení štátnej politiky voči mládeži by sa mali vykonávať a riešiť špecifické výzvy miestnej lokálnej komunity teda obce. Inak povedané opatrenia zo strany štátu sa majú aplikovať na miestnej úrovni. Ako už bolo spomenuté, niektoré úlohy či ciele ustanovené v rámci štátnej politiky mládeže môžu byť delegované na ostatné rozhodovacej úrovne, t. j. na samosprávne orgány obcí či miest. Je preto nevyhnutné, aby ustanovenia štátnej politiky mládeže boli realizované a implementované na miestnu úroveň. Taktiež tok informácii medzi jednotlivými úrovňami by sa mal zlepšiť a je na zodpovednosti miestnych samosprávnych orgánov získať informácie o štátnej mládežníckej politike a hľadať spôsoby implementácie v ich obci či meste. (Manual on the Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life, 2008)

Súhlasíme s názorom, ktorý je uvádzaný zo strany odborníkov na túto problematiku, že jednou z najväčších slabín práce s mládežou v Slovenskej republike a nadväznosti na to aj mládežníckej politiky je nedostatok spolupráce. Výskumy poukazujú na to, že miera účasti u mladých o veci týkajúce sa miest, je veľmi malá. Mladí ľudia plnia rôzne úlohy, sú členmi rôznych skupín a chýba článok, spojítka, ktorý by zjednocoval všetkých aktérov a vytváral priestor na výmenu informácií, diskusiu a spoločné aktivity. Túto úlohu by mali prevziať miestne a regionálne samosprávy, ktoré vzhľadom k svojim kompetenciám môžu vytvoriť mechanizmy systematickej spolupráce všetkých subjektov, ktoré pracujú s mládežou. (Miháliková a kol., 2008)

Pri zamyslení sa nad prácou s mládežou na miestnej úrovni a vzhľadom na túto vekovú kategóriu prichádzame k záveru, že istý problém nastáva v okamihu, keď zistíme, že nie všetky skupiny mládeže sú homogénne. Prejavuje sa heterogenita záujmov, požiadaviek, dochádza k individualizácii súčasnej mládeže. Preto je potrebné, aby tento problém riešila každá samospráva individuálne prostredníctvom vlastnej mládežníckej politiky, avšak s prihliadnutím a dodržaním istých štandardov vychádzajúcich zo štátnej politiky.

Rovnako vidíme priestor v rámci mládežníckej politiky pre bližšiu spoluprácu medzi mladými a autoritami samosprávnych orgánov. Je potrebné, aby mali určitý podiel spolurozhodovania s predstaviteľmi samosprávy, aby tak nadobudli praktické skúsenosti a vedeli čeliť úlohám, ktoré prichádzajú paralelne s vývojom mesta. Rovnako to deklaruje aj Národná správa o participácii mládeže, ktorá hovorí „*mladý dospelávajúci človek by mal mať predovšetkým možnosť učiť sa ako využívať toto svoje právo v budúcom občianskom*

a politickom živote.“ (Národná správa o participácii mládeže, 2006, s.6)

Vychádzajúc z obsahu Európska charta o participácii mladých ľudí na živote obcí a regiónov, ktorá hovorí, „*že mladí ľudia sú občanmi obcí a regiónov, v ktorých žijú, v rovnakej miere ako ktorákoľvek iná veková skupina, a preto musia mať prístup k všetkým formám spolupodieľania sa v spoločnosti*“ (Revidovaná Európska charta o participácii mladých ľudí na živote obcí a regiónov, 2003, s.1), prichádzame k záveru, že postavenie mladého človeka treba chápať ako rovnocenného obyvateľa obce voči ostatným. Napriek svojmu veku nemá byť izolovaný od diania na živote obce, práve naopak, má byť jeho neoddeliteľnou súčasťou s reálnym zapojením do života obce.

Dôležitým atribútom v ich sociálnej integrácii obce ponúka mládežnícka politika na miestnej úrovni efektívny súbor opatrení pre prekonanie protirečení, ktoré pôsobia v modernej obci, meste a regióne: na jednej strane stojí anonymita a utiahnutie sa do seba, na strane druhej je to výzva verejného života a vôľa „zmeniť veci“. Pričom prostriedkami na prekonanie týchto protirečení sú práve občianska participácia, dobrovoľníctvo, informovanosť a vzdelávanie. (Gregorová a kol., 2008)

V súčasnosti sa mládež skloňuje vo viacerých oblastiach. Keď si tak uvedomíme mladých ľudí potrebujeme už ako prvovoličov, máme ich učiť k občianskej politickej zodpovednosti. Je nevyhnutné aby participovali na výkone samosprávy obce mesta a boli jeho prirodzenou súčasťou.

Vytvoriť podmienky pre zaktivizovanie mladých ľudí na participácii v samospráve nespočívajú v tom, že mládeži poskytneme paletu ponúk na voľno časové aktivity, toto nie je správna cesta participácie. Ide o to, aby mladý človek mohol reálne participovať na skutočných rozhodnutiach samosprávnych orgánoch, o veciach ktoré sa jeho týkajú. Teda treba zmeniť prístup zo strany orgánov samosprávy voči mladým a pýtať sa ich skôr na to, čo by potreboval pre život, ako by danú úlohu riešil on a pod. Inak povedané zapojiť ich do riešenia konkrétnych úloh. Len v tomto duchu môže byť zachovaný cyklus prosperity a udržateľného rozvoja miest obcí, krajov.

Tým, že miestne a regionálne orgány podporujú a propagujú zastúpenie mládeže pri samosprávnych orgánoch, pomáhajú im zaoberať sa výzvami a tlakmi mladosti. Zároveň v priamej spojitosti s nimi dokážu nastolené výzvy a tlaky racionálnejšie vyriešiť. Vzhľadom na to, že miestne samosprávne orgány sú najbližšie k mladým ľuďom ako to už bolo viackrát spomenuté, zohrávajú veľmi dôležitú úlohu v podporovaní zapojenia mladých ľudí do procesu. Či sú už nejakým spôsobom inštitucionálne zoskupení, alebo tvoria mládežnícku elitu, podpora je viac ako žiaduca.

O tom, že každá obec či mesto rieši viac menej svoju úlohu a problém vie, čo je pre ňu prospešné a čo nie, vie si určiť priority, ktorým sa chce venovať, nazerá na potreby svojich obyvateľov. Z tohto dôvodu aj koncepcia práce s mládežou na miestnej a regionálnej úrovni má svoje intencionálne, regionálne, inštitucionálne, ekonomické ako aj iné špecifiká. Vytvoriť vlastnú koncepciu práce s mládežou na miestnej a regionálnej úrovni vyžaduje spoluprácu a zainteresovanosť všetkých subjektov. Práve v tom je kľúčová úloha územnej samosprávy, aby pôsobila ako stmelovací a koordinujúci prvok. Dôležité je, aby koncepcia vychádzala z reálnej analýzy situácie, definovania problémov a cieľov a z prípravy špecifických mechanizmov spolupráce a podpory a riešení pre jednotlivé problémy. Viaceré mestá a samosprávne kraje majú vo svojich plánoch dlhodobého rozvoja urobené analýzy silných a slabých stránok, ohrození a príležitostí

v oblasti práce s mládežou. Určujúce je preto poznať a skompletizovať tieto, ako i ďalšie dôležité štatistické údaje z jednotlivých oblastí mládežníckej politiky v miestnej samospráve. (Miháliková a kol., 2008)

Len poznaním bude mládežnícka politika miest v podmienkach Slovenska objektívna, koncepčná, prospešná, racionálna a efektívna. Jej miera úspechu a budovania závisí od vôle kompetentných predstaviteľov miestnej samosprávy so subjektmi, ktoré s mládežou pracujú. Pripomeňme, že aj neorganizovaná mládež je súčasťou mládežníckej politiky, ktorá sa ich týka rovnako.

3 PARTICIPÁCIA AKO NÁSTROJ MLÁDEŽNÍCKEJ POLITIKY

Jedným z nástrojov, prostredníctvom ktorého sa realizuje mládežnícka politika v miestnej samospráve v podmienkach Slovenskej republiky je participácia. V krátkosti sme sa už o participácie mládeže zmienili vyššie v práci, avšak teraz sa pozrieme na participáciu detailnejšie.

Participácia (z lat. particeps – majúci diel) sa prekladá ako spoluúčasť, spolurozhodovanie. Na rozhraní dvoch storočí sa stala frekventovaným pojmom a diskutovaným problémom pôsobenia medzi deťmi, dospievajúcou mládežou a mladými dospelými. V najširšom zmysle slova teda znamená vyjadrenie názoru, účasť na rozhodovaní, správe, riadení a riešení spoločných vecí v rodine, škole, komunite, vo voľnom čase, v obci, na pracovisku. (Tvrdoň, 2006.) Spoluúčasť je zdrojom pozitívnej motivácie, osobného uspokojenia a prospešných výsledkov, prispieva k tomu, že život detí a mladých ľudí sa stáva bohatším, komplexnejším, ale súčasne zložitejším a náročnejším. *„Participáciu môžeme označiť ako vstup mladých ľudí do procesu rozvoja spoločnosti alebo jej časti, pričom ich názor je braný ako názor rovnocenného partnera s prihliadnutím na isté špecifiká, ktoré sa viažu k detstvu a adolescencii.“* (Miháliková, 2005, s. 11)

V najširšom zmysle slova, participácia je viac než zapojenie sa do inštitúcií a rozhodovania. Participácia vyjadruje spôsob, ako žiť v demokracii. Neznamená iba fyzickú prítomnosť na aktivitách, ale predovšetkým vnútornú zainteresovanosť. Tá vyžaduje preberať spoluzodpovednosť za rozhodovanie, následné konanie a zlepšovanie súčasného stavu. (Tvrdoň, 2006.)

Zmyslom participácie je obsah pojmu občianstvo poznávať a uplatňovať už od detského a mládežníckeho veku nielen na základe pochopenia vonkajších atribútov demokracie (napr. mechanizmu volieb, inštitúcií verejnej správy ap.), ale ako priebežný a trvalý, aktívny a zodpovedný podiel na živote a rozvoji prostredia.

Participácia ako taká sa objavuje vo všetkých oblastiach spoločnosti, vnímame ju nielen z pohľadu práva občanov ale aj práva mladých ľudí. Práca s mladými ľuďmi, ktorí majú záujem o veci okolo nich o dianie okolo nich a majú záujem prejaviť svoje myšlienky postrehy, pozostáva z ich aktívnej participácie. Tým že aktívne participujú využívajú demokraciu k uskutočneniu svojej moci, t.j. moci občana.

Rozlišujeme medzi politickou a občianskou participáciou, avšak rozdiel nemusí byť evidentný, pretože niekedy aj snaha o ovplyvnenie nepolitickej aktivity môže získať charakter politickej. Politickú (občiansku) participáciu v súčasnosti zaraďujeme medzi fundamentálne piliere demokracie. *“Participácia je teda predovšetkým „moc občana“, t.j. základný element trvalej udržateľnosti demokracie prostredníctvom práva jednotlivca zúčastniť sa verejného rozhodovacieho procesu.“* (Macháček, 2008, 175 s.)

Pojem občianskej participácie na Slovensku sa spája so začiatkom deväťdesiatich rokov dvadsiateho storočia. V tomto období sa začalo čoraz častejšie si používať tento pojem spájajú s občanmi. Dochádza k zmene roly a postavenia občanov voči poslancovi verejnosti, pretože sa začali zaujímať o veci verejné. Začali uplatňovať svoju moc, vo význame práva participovať na verejných záležitostiach. Občania sa takpovediac pretransformovali z pasívnych prijímateľov rozhodnutia od svojich autorít na aktívnych presadzovateľov zmien. Svojou aktivitou realizuje svoj občiansky potenciál.

Ako vieme fungovanie demokracie bez občanov sa realizovať nedá, potom by to nebola demokracia, avšak v prítomnosti demokracie môžu občania slobodne aktívne participovať a zapájať sa do spravovania vecí verejných.

V širšom rozmere možno občiansku participáciu chápať ako participáciu politickú. A to účasťou na verejných stretnutiach, účasťou pri voľbách a politickom živote či členstvom v spoločenských organizáciách. Podľa L. Macháčka na rozdiel od občianskej participácie, ktorá zahŕňa rozličné neinštitucionalizované činnosti (iniciatívy, kampane, hnutia, projekty) sa politická participácia spája predovšetkým s formálne akceptovanými a inštitucionalizovanými činnosťami, medzi ktorými je aj právo volebné a petičné, zhromažďovacie a združovacie. (Macháček, 2008)

„Politickou participáciou sa chápu zvyčajne občianske aktivity zamerané na ovplyvňovanie vlády a verejnej politiky“ (Briška a kol. 2010, s.129) Túto citáciu využijeme na uplatnenie pretransformovaním do roviny mládežníckej politiky na miestnej úrovni. Môžeme teda tvrdiť, že participáciou sa zvyčajne chápu aktivity mladých ľudí zamerané na ovplyvňovanie autorít orgánov samosprávy a miestnej komunálnej politiky.

Z hľadiska klasifikácie participácie môžeme participáciu členiť na pasívnu a na aktívnu. Pod pasívnou participáciou chápeme účasť v činnostiach a aktivitách, ktoré pripravili dospelí. Takáto forma participácie je vhodná najmä pre znevýhodnené cieľové skupiny, ktoré by sa inak do žiadnych aktivít nezapojili. Plní úlohu vzoru a motivácie pre prípravu podobných aktivít, avšak prirodzene v ideálnom prípade s čoraz väčšou účasťou mladých ľudí. Opakom pasívnej participácie je, a pre miestnu samosprávu dôležitejším typom, aktívna participácia, ktorá spočíva v tom, že mladí ľudia sú zapojení do celého procesu rozhodovania od myšlienky až po jeho realizáciu konkrétneho problému.

Iná klasifikácia nám hovorí o internej a externej participácii. Interná participácia znamená, keď sú mladí ľudia priamo zapojení do aktivít (príprava, realizácie) v rámci svojich vlastných štruktúr akými sú mládežnícke organizácie, združenia a pod. Externá participácia je vtedy ak ide o vzájomnú interakciu medzi mladými ľuďmi a inými subjektmi v komunite ako napríklad politici, samospráva ako celok, sponzori, ostatní občania atď.

Ďalšie rozdelenie participácie je z hľadiska komunikácie, a to na priamu a nepriamu participáciu. Priama participácia je vtedy, keď mladí ľudia komunikujú, alebo rokujú s tretími stranami priamo. To znamená, že z komunikácie sú vylúčení sprostredkovatelia resp. zástupcovia. O nepriamej participácii hovoríme, vtedy, ak mladí ľudia komunikujú s inými subjektmi, alebo komunikujú voči verejnosti, pričom zastúpení svojimi reprezentantmi alebo mládežníckymi vedúcimi. Oba typy participácie majú svoje výhody aj nevýhody. Zatiaľ čo pri nepriamej participácii môžu skúsení reprezentanti interpretovať názory ostatných mladých ľudí v závislosti od situácie, predovšetkým v prípade, že majú dostatok praktických skúseností, kým pri priamej interakcii môžu mladí ľudia hneď dostať reakcie od tretích strán. Nevýhodou priamej participácie

je skutočnosť, že mladí ľudia môžu priamo hovoriť s tretími stranami, ale ich vplyv na celkové rozhodnutie nie je vôbec zaručený. V tomto prípade však ide o postoj, ktorý tretie strany zastávajú voči mladým ľuďom. (Miháliková a kol., 2005)

Charta obsahuje viacero foriem mechanizmov a štruktúr participácie mládeže, pričom samotný výber tých najefektívnejších zostáva na obci, mesta. Avšak najčastejšími formami sú:

- delegát mládeže, ktorý plní úlohu obhajovať záujmy mladých, pomáhať oddeleniu mládeže obce dohliadať na súdržnosť cieľov mládežníckej politiky, koordinovať rozhodnutia týkajúce sa mladých ľudí (vhodného kandidáta vybrať napr. na základe odporúčaní miestnych mládežníckych spolkov a organizácií),
- obecná rada mládeže, ktorá pozostáva výlučne z mladých ľudí, starostu a osoby, ktorá má na starosti problematiku mládeže. Obecná rada mládeže je volená rovesníkmi, má svojho prezidenta, ktorý vedie rokovania so starostom. Úlohy rady mládeže obce sú širšie ako napríklad zisťuje potreby, túžby, problémy mladých v obci (bývanie, voľný čas, kultúrne zariadenia a pod.), navrhuje riešenia a projekty na riešenie problémov, zostavuje rozpočty, podieľa sa na realizácii projektov, permanentne zaznamenáva výsledky,
- fórum mládeže (môže pôsobiť pri obecnej rade mládeže), kde mladí ľudia verejne diskutujú o problémoch, o svojich predstavách,
- konzultačné fórum, v ktorom sa uskutočňujú pravidelné a stabilné rokovania medzi predstaviteľmi obce a predstaviteľmi mládeže (vedúci mládežníckych spolkov, klubov, CVC, ICM, sociálnych stredísk), na ktorých sa navrhujú a diskutujú konkrétne politiky,
- mladý parlament, ktorý pozostáva z delegátov mladých ľudí z miestnych škôl ako poradný orgán primátorov a starostov. (Miháliková a kol., 2005) (Európska charta o participácii mladých ľudí na živote obcí a regiónov, 2003)

Na participáciu mládeže je možné nazerať cez model, ktorý rozlišuje rôznu hĺbku zapojenia (spoluúčasti) verejnosti a rôznu mieru možnosti ovplyvniť rozhodovanie. Ide o nasledovne úrovne participácie:

- prístup k informáciám (pasívne informovanie),
- adekvátne zverejňovanie informácií (aktívne informovanie),
- vážne posudzovanie pripomienok (konzultovanie),
- zdieľanie rozhodovacej právomoci (spolurozhodovanie),
- kontrola rozhodovania,
- samotná realizácia rozhodnutí. (Sobihardová, 2005)

Vplyvom participácie mladých dochádza k zefektívneniu rozhodovacích procesov. Umožňuje im aby do rozhodnutia videli, rozumeli mu, aktívne sa na ňom podieľali a kontrolovali ho. Zapojenie sa teda do rozhodovacích procesov vedie ku:

- ku kvalitnejším rozhodnutiam z hľadiska obsahu, pretože do rozhodovania prinášajú vlastný pohľad a expertízu, ktorá môže byť a myslíme si že častokrát aj je iná oproti pohľadu zo strany dospelých,
- k ovplyvňovaniu a zmene rozhodovacích procesov, ktoré sa stávajú vplyvom mladých otvorenejšími, efektívnejšími a demokratickejšími,
- k tomu, aby mladí ľudia v procese rozhodovania sami rástli a rozvíjali sa osobnostne i občiansky. (Kolíková a kol., 2005)

Vzhľadom na to, aby bola participácia účinná ako zo strany mladých ľudí tak zo strany autorít samosprávy je potrebné dodržiavať isté podmienky, ktoré sa formulovali ako dôsledok jej nefunkčnosti. Vzniká tak istý model participácie. Prvou z podmienok je výzva. Výzva znamená chuť, záujem participovať byť zapojený do reality, témy, prostredia mladých ľudí. Inak povedané sú zapálení pre niečo a ochotní participovať kvôli tomu. Ďalšou z podmienok sú kompetencie. Mladí ľudia musia mať pocit, že sú schopní niečo zmeniť, že „majú na to“. Znamená to, že mladí ľudia disponujú tými vlastnosťami, zručnosťami a kompetenciami, prostredníctvom ktorých majú šancu dosiahnuť pozitívny výsledok. Výzvy, ktoré sú postavené pred mladých a nezodpovedajú ich schopnostiam, sa prirodzene končia neúspechom. Navyše nedostatok kompetencií môže viesť k pocitu bezmocnosti a frustrácie. Nedostatok výzvy zase vedie k rutinnému správaniu a pocitu zbytočnosti. Je dôležité aby mladí ľudia objavili priestor kde môžu tieto kompetencie získať. A v neposlednom rade pre mladých ľudí je nevyhnutne dôležité, aby cítili potrebu byť spojení a podporovaní zo strany iných ľudí, subjektov, organizácií, inštitúcií a pod. Podpora má tiež prichádzať zo strany dospelých. Hlavný cieľ spočíva spolupráca s nimi pri riešení akýchkoľvek výziev. (Manual Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life, 2008)

Efektívita participácie je založená aj na fungujúcich nástrojoch. Za nástroje mládežníckej politiky v oblasti participácie považujeme: právo na informácie, petičné právo ako aj právo pokojne sa zhromažďovať.

Podstata participácie mladých ľudí na veciach týkajúcich sa ich v rámci svojej obci mesta spočíva v miere uplatňovania miestnej demokracie. Preto participácia ako taká je s ňou prirodzene previazaná. Tým, že mladí ľudia participujú vo svojej obci nielen, že obec dostáva iný ráz, je akási mladšia, ale v konečnom dôsledku dochádza k stotožneniu sa so svojou obcou, čím sa stanú okrem obyvateľov obce či mesta aj jej plnoprávny občania. Okrem toho, že participujú, zároveň sa otvára možnosť kontrolovania prijatých rozhodnutí ako svojich tak aj predstaviteľov samosprávy obce. Kontrola mladých ľudí, tak popri participácii zohráva dôležitú úlohu.

„Predpokladá sa, že záujem o politiku sprevádza aj istá úroveň vedomostí o politických faktoch a udalostiach. Je to nielen dobrý indikátor hĺbky záujmu o politiku, ale aj indikátor predpokladu občianskej a politickej participácie.“ (Macháček, 2008, s. 113).

Sociologický výskum v Európe dlhodobo identifikuje, že sa prejavuje tendencia poklesu občianskej a politickej participácie mládeže. Trendy „depolitizácie“ mládeže, lepšie povedané rozchodu mladých ľudí s formálnymi občianskymi a politickými štruktúrami mládeže sa objavujú viac menej vo všetkých európskych spoločnostiach.

Prvou príčinou tohto trendu je, že participácia v prípade mládeže sa nechápe ako “moc občana”, t.j. ako právo jednotlivca zúčastniť sa verejného rozhodovacieho procesu. Stále ide skôr iba o poskytovanú príležitosť, aby mladí občania boli „pozorovateľmi“ keď sa rozhoduje “o nich bez nich”.

Druhou príčinou neobjektívneho hodnotenia reálnej participácie mládeže je, že v jej štruktúre sa akceptujú skôr tie jej formy, ktoré pokladá spoločnosť za žiaduce, t.j. participácia dobrovoľná, angažovaná, inštitucionálne akceptovaná a podporovaná. Eskalácia extrémizmu ako inštitucionálne nepodporovaná participácia mladých občanov núti nielen mládežníckych politikov, ale aj výskum mládeže uvedomiť si jednostrannosť nášho prístupu a záujmu. (Macháček, 2008)

Túto myšlienkovú koncepciu potvrdzuje aj správa o mládeži, ktorá indikuje tento problém ako zapájanie mladých ľudí do rozhodovania, avšak dodnes nie je súčasťou politickej kultúry. Ti, čo by mali byť mladým ľuďom v osvojovaní si rozhodovacích právomocí partnermi (napríklad predstavitelia verejnej správy) participácií často nerozumejú, vnímajú ju ako ohrozenie, sprevádzané pocitom, že zapojenie „laikov“ a najmä mladých ľudí znamená stratu moci. (Sobihardová, 2005)

Medzinárodný sociologický výskum mládeže Euyoupart (2004–2005) potvrdzuje, že na Slovensku mládež nejaví veľký záujem o spoločensko-politické dianie, vyjadruje skepsu k verejnému politickému životu, prejavuje nedôveru inštitúciám právneho štátu, má tendenciu podporovať autokratické formy riadenia života v spoločnosti. Záujem o národnú politiku sa spája s rastom vedomostí o fungovaní demokracie. Na Slovensku je rovnaká úroveň vedomostí, či už sa mladí ľudia hlásia k ľavicí či pravici. Vyhranenejšie politické presvedčenie, teda záujem o politiku sa viaže k istým elementárnym znalostiam o demokracii a jej fungovaní. (Macháček, 2010)

Rozvíjanie osobnosti mladých ľudí je dôležité, avšak často sa stretávajú s nevôľou zo strany dospelých a prax to potvrdzuje. *„Politici nedoceňujú názory mladých ľudí. Neuvedomujú si, že aktívne občianstvo a politická participácia mladých ľudí sa môže priaznivo prejavíť v obnove hodnôt solidarity v medzigeneračných vzťahoch. Ak sa mladí ľudia v období svojho dospievania nezapájajú do spoločnosti ako plnohodnotní aktéri tak sociálna zmluva medzi generáciami je nerozvinutá a dokonca ohrozená.“* (Macháček, 2009, s.13) Môžeme konštatovať, že je potrebné sa medzi mladými a dospelými naštartovať vzájomný rešpektujúci dialóg.

4 ZÁVER

Myšlienku participácie mladých ľudí treba jednoznačne podporovať, na tomto výroku sa zhodneme všetci. Je však dôležité nazerať na participáciu ako na atribút, ktorý je na dobrovoľnej báze mladých ľudí. Radi by sme zdôraznili, že participácia sa nespája s povinnosťou. Teda nie je povinnosť mladého človeka participovať na veciach verejných, avšak je potrebné túto iniciatívu prirodzenou cestou bližšie priniesť k mladým ľuďom, a jednoznačne vytvoriť podmienky a umožniť im realizovať toto právo. Toto právo má byť zahrnuté v mládežníckej politike samosprávy obce, mesta.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- BRIŠKA, F. a kol. 2010. Teória a prax verejnej politiky. Banská Bystrica : Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela, 2010. 284 s. ISBN 978-80-557-0045-8.
- European Commission White Paper. A new Impetus for European Youth, 2001. Luxembursko: Office for Official Publications of the European Communities, 2002. 100 s. [cit. 2014-05-08] Dostupné na internete: <http://www.iuventa.sk/files/documents/legislativa/2002_biela%20knih%20o%20mladezi%20sj.pdf> ISBN 92-894-2189-4
- Explanatory Report of European Charter of Local Self- Government [online]. [cit. 2014-05-29] Dostupné na internete: <<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/HTML/122.htm>>.

- GREGOROVÁ, A. a kol. 2008. *Mládež – Mesto – Región (Mládežnícka politika regiónov a miest na Slovensku so zameraním na neformálne vzdelávanie, participáciu, informovanosť a dobrovoľníctvo mladých ľudí*. [online]. Bratislava : IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, 2008. 28 s. [cit. 2013-07-28] Dostupné na internete: <<http://www.centrumdobrovolnictva.sk/uploads/File/komletna-sprava-z-vyskumu.doc>>. Jans, M. and De Backe, K. *Youth*, 2002.
- Kolikova et al, 2005. *Mládežnícka participácia na Slovensku – súvislosti, príklady, nástroje* [online]. Bratislava : Rada mládeže Slovenska, 2005. 113 s. [cit. 2014-04-26] Dostupné na internete: <http://www.rcm.sk/data/galleries/13/2005_ml%20ml%20de%20BA%20n%20ADcka_particip%20ml%20cia_na_slovensku.pdf> ISBN 80-969045-4-X.
- Macháček, L. 2008. *Úvod do politickej sociológie mládeže*. Trnava: UCM, 2011. ISBN 978-80-8105-012-1.
- Macháček, L. *Politické vedomosti a participácia mládeže v regiónoch Slovenska a v Maďarsku*. *Mládež a spoločnosť* 2013, č.4.
- Manual Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life, 2008. *Have your say*. Strasbourg : Council of Europe Publishing 2008. 136 s. [cit. 2014-03-16] Dostupné na internete: <http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/PR_material/2011_Brochure_Youth_Participation_Charter_en.pdf> ISBN 978-92-871-6239-7.
- Miháliková a kol., 2005. *Čítanka pre samosprávy*. [online]. Bratislava : IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, 2005. 21 s. [cit. 2014-04-12] Dostupné na internete: <http://www.iuventa.sk/files/documents/Publik%20ml%20cie/Metodick%20mater%20ly/Particip%20ml%20cia/93-citanka05_preview.pdf> ISBN 80-8072-043-6.
- NÁRODNÁ SPRÁVA O PARTICIPÁCII MLÁDEŽE 2006. [online]. Bratislava : IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, 2006. 28 s. [cit. 2013-07-22] Dostupné na internete: <http://www.rcm.sk/data/galleries/13/c_2006_iuventa_n%20rodn%20spr%20va_o_particip%20ml%20cia_ml%20de%20BAe.pdf>. Revidovaná európska charta o participácii mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote. 2003 [online]. 14 s. [cit. 2014-03-20] Dostupné na internete: http://www.iuventa.sk/files/documents/legislativa/europska_charta_o_participacii_mladych_ludi_na_miestnom_a_regionalnom_zivote.pdf
- Sobihardová, L. 2005. *Národná správa o politike mládeže v Slovenskej republike pre Radu Európy* [online]. Bratislava : Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, 2005. 152 s [cit. 2014-04-16] Dostupné na internete: <http://www.iuventa.sk/files/documents/publik%20ml%20cie/mladeznicka%20politika%20v%20sr/98-Sprava%20o%20pol%20mladeze.pdf>
- TVRDOŇ, M. 2006. *Riziková mládež ako sociálno-politický problém v Slovenskej republike*. In *Riziková mládež v súčasnej spoločnosti*. [online]. 2009 [cit. 2013-07-16] Dostupné na internete: <http://www.uhk.cz/cs-cz/fakulty-a-pracoviste/ustav-socialni-prace/eDokumenty/Documents/Sborn%20ky%20z%20Hradeck%20dn%20AF/Rizikov%20ml%20cia_ml%20de%20BE%20v%20sou%20C4%20Dasn%20spole%20C4%20dnosti.pdf>